

ارائه مدلی برای تبیین اثربخشی کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی مبتنی بر معادلات ساختاری

ایمان داداشی*، محمد نوروزی**

تاریخ دریافت: ۹۶/۰۳/۰۵

تاریخ پذیرش: ۹۶/۰۶/۲۹

چکیده

کمیته حسابرسی از اجزای اصلی راهبری شرکت تلقی شده و عاملی تعیین کننده در روند گزارشگری مالی است، که اعتبار صورت‌های مالی حسابرسی شده را افزایش می‌دهد. چنانچه مشکلات نمایندگی شدیدتر شود، ثنوری نمایندگی پیش‌بینی می‌کند که مدیریت جهت اطمینان از کیفیت گزارشگری مالی به سهامداران، نظارت بالاتری را بر کیفیت صورت‌های مالی، تقاضا خواهد کرد. لذا بر پایه این استدلال، پژوهش حاضر به بررسی رابطه بین اثربخشی کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی با رویکرد مدل سازی معادلات ساختاری می‌پردازد. بدین منظور، نمونه‌ای متشکل از ۱۱۱ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۴ انتخاب گردید. اثربخشی کمیته حسابرسی توسط متغیرهای مشاهده‌پذیر تخصص مالی، استقلال، جنسیت، اندازه کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی نیز از طریق متغیرهای مشاهده‌پذیر درصد سهامداران نهادی، نوع اظهار نظر، تخصص صنعت، اندازه و دوره تصدی حسابرس اندازه‌گیری شد. پس از اطمینان یافتن از برازش قابل قبول الگوهای اندازه‌گیری و ساختاری پژوهش، نتایج حاکی از آن است که اثربخشی کمیته حسابرسی، کیفیت حسابرسی مستقل را افزایش می‌دهد.

واژه‌های کلیدی: کیفیت حسابرسی، اثربخشی کمیته حسابرسی، سهامداران نهادی، تخصص کمیته حسابرسی، معادلات ساختاری.

طبقه‌بندی موضوعی: M42, H62

DOI: 10.22051/jera.2018.15656.1677

* استادیار دانشگاه آزاد اسلامی، واحد بابل، گروه حسابداری، بابل، ایران، (نویسنده مسئول)،

(ldadashi@baboliau.ac.ir)

** دانشجوی دکترا دانشگاه آزاد اسلامی، واحد بابل، گروه حسابداری، بابل، ایران،

(Mohammad_n488@yahoo.com)

مقدمه

امروزه، موضوع مکانیسم حاکمیت توجه عمده ای را در جهان علمی به خود جلب کرده است. این علاقمندی در درجه اول به دو دلیل می‌باشد: اول، تأثیر فشار جهانی شدن، فن آوری های جدید، اجتماعی و فرهنگی زیست محیطی؛ که موجب تشویق شرکت‌های بزرگ حاکمیتی و ارتقا شفافیت اطلاعات مالی است. دوم، رسوایی‌های مالی شرکت‌های بزرگ در چندین شرکت (از جمله انرون، ورلدکام،.. و غیره) که باعث ایجاد بحران اعتماد در خصوص قابلیت اطمینان به اطلاعات مالی و در عین حال تأثیر شدید آن بر رفتار سهامداران می‌باشد. در واقع، این شکست‌ها معمولاً ناشی از تضاد منافی است که در ذات رابطه نمایندگی بین مالک و مدیران وجود دارد. در این مناقشه، ایجاد فرمول‌هایی برای دولت (حاکمیت) به منظور قانونمند کردن اعمال همه بازیگران درگیر (دخیل) در شرکت ضروری به نظر می‌رسد. علاوه بر این، بهبود کیفیت اطلاعات مالی از طریق مکانیزم‌هایی صورت پذیرفته است که بر پاسخگویی سازمان‌ها و شفافیت اطلاعات مالی، و قوانین متفاوتی که در تمام دنیا صادر شده است (مانند قانون امنیت مالی در فرانسه، ۲۰۰۳؛ و قانون امنیت مالی در تونس ۲۰۰۵) نظارت می‌کند. اصلاحات نظارتی اخیر بر بهبود کیفیت شرکت‌های حاکمیتی متمرکز شده است. این مقررات در ارائه پیشنهادات قابل توجه در مورد مسئولیت‌های همه احزاب در فرایند حاکمیت شرکتی، به ویژه، تجدید قوای کمیته حسابرسی و حسابرس مستقل نقش داشته اند. آن‌ها همچنین اهمیت و اعتبار بیشتری را به روابط و تعاملات بین این دو گروه اختصاص داده اند (زهري و خاموسی، ۲۰۱۶).

تقویت فرهنگ پاسخگویی و ارتقای شفافیت اطلاعات در شرکت‌ها و سایر واحدهای اقتصادی که تمام یا بخشی از سرمایه آن از طریق مردم تامین شده است، ضرورتی انکارناپذیر است. بنابراین برای حصول اطمینان از مسئولیت پاسخگویی بنگاه‌های اقتصادی در مقابل افراد ذینفع باید نظارت و مراقبت کافی بعمل آید. برای اعمال این نظارت و مراقبت کافی وجود ساز و کاری مناسب لازم است. از جمله این ساز و کارها، طراحی و اجرای نظام راهبری مناسب در شرکت‌هاست (جامعیان و رستمیان، ۱۳۹۵).

اطلاعات با کیفیت ضمن آنکه باید قابل اتکا، مربوط و به موقع باشد باید به نحو مناسب توزیع شده و موجب کاهش عدم تقارن اطلاعات گردد (بذرافشان و همکاران، ۱۳۹۴).

حسابرسان ارائه دهنده خدمت سودمندی هستند که به وسیله سرمایه گذاران تقاضا می‌شود. بنابراین، کیفیت حسابرسی بالاتر می‌بایست باور پذیری بیشتری را برای صورت‌های مالی به همراه داشته باشد (خواجوی و ابراهیمی، ۱۳۹۴). با توجه به اینکه سهامداران نمی‌توانند بطور مستمر بر مدیریت نظارت داشته باشند لذا، این مسئولیت را هیات مدیره شرکت از طریق تفویض مسئولیت نظارت بر فرآیند گزارشگری مالی به کمیته حسابرسی بر عهده می‌گیرد. کمیته حسابرسی به عنوان ابزاری نظارتی، نقش مهمی را در شرکت بر عهده دارد (بدرافشان و همکاران، ۱۳۹۴). کمیته حسابرسی یکی از ارکان اصلی نظام راهبری شرکتی است و همچنین یکی از مهم‌ترین کمیته‌های تخصصی هیات مدیره محسوب می‌شود که موجب تقویت، سلامت و کیفیت گزارشگری مالی، بهبود کیفیت کنترل‌های داخلی، بهبود عملکرد حسابرسان، کمک به هیات مدیره برای ایفای مسئولیت پاسخگویی و اطمینان از انطباق فعالیت‌های این واحدها با قوانین و مقررات آمره، و همچنین موجب جلوگیری از اعمال غیر قانونی مدیریت می‌شود (ابراهیمی و همکاران، ۱۳۹۳).

بر این اساس، در پژوهش حاضر درصدد این خواهیم بود که آیا بین اثربخشی کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی با استفاده از سیستم معادلات ساختاری رابطه معناداری خواهد داشت یا خیر. یافته‌های این پژوهش، در راستای درک مدیران از تأثیر عملکرد مکانیسم‌های حاکمیت مفید بوده و برای فعالان در بازار، به‌ویژه برای سرمایه گذاران، جهت اتخاذ سیاست‌های نظارتی مطلوب و بهره‌گیری از فرصت‌ها به منظور سرمایه‌گذاری‌های بهینه، سودمند خواهد بود. همچنین این مطالعه به گسترش مرزهای دانش در این زمینه کمک می‌کند.

مبانی نظری و تدوین فرضیه پژوهش

اثربخشی کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی

از جمله وظایف کمیته حسابرسی، کمک به انتخاب حسابرسان، مدیریت فرایند کار حسابرسان، کمک به اعضای هیئت مدیره در درک بهتر نتایج حسابرسی و همکاری با مدیریت و حسابرس مستقل در حل مشکلات کنترل داخلی یا نقاط ضعف مشخص شده طی عملیات حسابرسان است. کمیته‌های حسابرسان باید به طرز صحیح سازمان‌دهی شوند و مورد استفاده قرار گیرند، در این صورت، این کمیته‌ها می‌توانند برای کلیه گروه‌های علاقه‌مند، منافع چشمگیری داشته باشند. کمیته‌های حسابرسی می‌توانند وظیفه مباشرت گزارشگری

هیئت مدیره را تقویت کنند، همچنین می‌توانند ارتباط بین حسابرس مستقل و مدیریت را بهبود ببخشند و میزان استقلال حسابرس را از طریق خدمت کردن به‌عنوان سپر بین حسابرس و مدیریت افزایش دهند. همچنین کمیته حسابرسی به مؤدیان مالیاتی و اعتباردهندگان کمک می‌کنند تا مطمئن شوند منافع آن‌ها در اثر انجام حسابرسی به حداکثر می‌رسد (علوی طبری و عصابخش، ۱۳۸۹؛ اعتمادی و شفاخیری، ۱۳۹۰؛ ویلسون و همکاران، ۱۹۹۹).

از سوی دیگر ویژگی‌های مختلف کمیته حسابرسی شامل: تخصص مالی، استقلال، اندازه و... می‌توانند بر اثربخشی کمیته حسابرسی اثر بگذارند. مطالعات پیشین نشان می‌دهد که تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی به آن‌ها کمک می‌کند که به‌طور مؤثرتر بر فرآیند گزارشگری مالی نظارت کنند (بدارد و همکاران، ۲۰۰۴؛ کریشان و ویسواناتان، ۲۰۰۸). ابوت و پارکر (۲۰۰۰) به این نتیجه رسیدند که کمیته حسابرسی مستقل، قابلیت اطمینان بیشتری را در خصوص گزارش‌های مالی حسابرسی شده توسط مؤسسات حسابرسی فراهم می‌کند. آن‌ها بیان کردند که حسابرسان مستقل به مدت طولانی، می‌توانند ارتباطی پایداری با کمیته حسابرسی مستقل ایجاد نمایند که ایجاد و حفظ این ارتباط، موجب بهبود و ارتقا مؤثرتر خدمات آن‌ها می‌گردد. به این صورت که حسابرسان مستقل دارای حمایت کامل‌تری از سوی کمیته حسابرسی مستقل خواهند بود. میکس‌نر و ویلکر (۱۹۸۸) بیان کردند که تعامل بین کمیته حسابرسی و حسابرس مستقل در صورت همکاری، به افزایش و توسعه این همکاری کمک می‌نماید. به عبارت دیگر، به احتمال زیاد کمیته حسابرسی به‌منظور حمایت یکسان از حسابرسان تا زمانی که حسابرسان گزارش‌های مالی را با کیفیت بالاتری ارائه می‌دهند، مؤثر است. چنانچه مشکلات نمایندگی شدیدتر شود، تئوری نمایندگی پیش‌بینی می‌کند که مدیریت جهت اطمینان از کیفیت گزارشگری مالی به سهامداران، نظارت بالاتری را بر کیفیت صورت‌های مالی، تقاضا خواهد کرد. علاوه بر این، تأثیرات متقابل کمیته حسابرسی با کیفیت حسابرس مستقل، فرصت‌هایی را به‌منظور درک این که آیا حسابرس از نظر درستکاری و بی‌طرفی جهت محدود نمودن رفتار مدیریت فرصت طلب همچون مدیریت سود، تأیید می‌شود یا خیر، به وجود می‌آورد. در نتیجه، کمیته حسابرسی باید منجر به کیفیت بالای حسابرسان مستقل گردد (لین و هوانگ، ۲۰۱۰). با توجه به مبانی نظری فوق، فرضیه مطروحه به شرح زیر است:

فرضیه پژوهش: بین اثربخشی کمیته حسابرسی با کیفیت حسابرسی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

پیشینه تجربی پژوهش

بیلال و همکاران (۲۰۱۸) در پژوهشی به بررسی تخصص کمیته حسابرسی و کیفیت سود با استفاده از روش متاآنالیز پرداختند. آن‌ها با استفاده از یک نمونه مشتکل از ۱۶۵۵۲۹ مشاهده شرکت به این نتیجه دست یافتند که تخصص مالی کمیته حسابرسی ارتباط مثبت با کیفیت سود دارد.

زهری و خاموسی (۲۰۱۶) طی تحقیقی با عنوان بررسی اثربخشی کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی بر مدیریت سود دریافتند که ارتباط کاملی بین امتیاز اثربخشی کمیته حسابرسی و تخصص حسابرس در صنعت با کاهش مدیریت سود وجود دارد. همچنین، یافته‌ها نشان داد، رابطه‌ای مکمل بین اثربخشی کمیته حسابرسی و دوره تصدی حسابرسی، بعد از تصویب قانون امنیت مالی در سال ۲۰۰۵ در کشور تونس وجود دارد.

اشلمن و گو (۲۰۱۴) طی پژوهشی به بررسی رابطه بین کیفیت حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی با مدیریت سود پرداختند. یافته‌های حاکی از آن بود که رابطه‌ای منفی بین حق الزحمه حسابرسی و احتمال استفاده مدیران از اقلام تعهدی اختیاری برای مدیریت سود وجود دارد.

ایتونن و همکاران (۲۰۱۳) در پژوهشی تحت عنوان "کیفیت حسابرسی و جنسیت شرکای حسابرسی" دریافتند، شرکت‌هایی که توسط شریک زن حسابرسی می‌شوند، در مقایسه با سایر شرکت‌ها، مدیریت سود کمتری دارند. هم‌چنین در این شرکت‌ها مدیریت سود از نوع حداکثر سازی و حداقل سازی سود کمتر از سایر شرکت‌ها است. آن‌ها معتقدند که جنسیت شرکای حسابرسی، عامل مهمی در تعیین کیفیت حسابرسی است.

دی فوند و همکاران (۲۰۰۵) در پژوهش خود تخصص مالی حسابداری و غیر حسابداری را تفکیک و نشان دادند که وجود اعضای با تخصص حسابداری در کمیته حسابرسی با بازده غیر عادی بازار دارای رابطه مثبت است. این در حالی بود که هیچ رابطه معناداری در خصوص وجود اعضای با تخصص مالی غیر حسابداری با بازده غیر عادی یافت نشد.

گارون (۲۰۰۹) به بررسی رابطه ویژگی‌های کمیته حسابرسی با مدیریت سودافزایشی از طریق افزایش در فروش و کاهش هزینه‌های اختیاری پرداخت. نتایج نشان می‌دهد که در شرکت‌های دارای کمیته حسابرسی با اعضای مؤثر مدیریتی، احتمال بیشتری برای مدیریت سود واقعی وجود دارد.

رضائی پسته نوئی و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی به ارائه مدلی برای تبیین اثربخشی کمیته حسابرسی و محتوای ارزشی اطلاعات حسابداری با استفاده از نمونه‌ای متشکل از ۱۰۳ شرکت طی سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۴ پرداختند. نتایج نتایج حاکی از آن است که اثربخشی کمیته حسابرسی، مربوط بودن ارزش سود (محتوای ارزشی اطلاعات سود و زیان) و مربوط بودن ارزش دفتری هر سهم (محتوای ارزشی اطلاعات ترازنامه) را افزایش می‌دهد.

صفایی و همکاران (۱۳۹۵) طی پژوهش با عنوان ارزیابی تأثیر کیفیت حسابرسی بر تأخیر در گزارشگری مالی دریافتند که میان اندازه موسسه حسابرسی، تعدیلات سنواتی، نوع اظهارنظر، دوره تصدی حسابرس و اهرم مالی با تأخیر در گزارشگری مالی رابطه مثبتی وجود دارد و بین سودآوری شرکت با تأخیر در گزارشگری رابطه منفی مشاهده شده است. همچنین بین سایر متغیرها (تغییر شریک یا مدیر امضاکننده گزارش، رتبه کیفی مؤسسات حسابرسی، رتبه نقد شوندگی و اندازه شرکت حسابرسی شونده) با تأخیر در گزارشگری مالی رابطه معناداری مشاهده نگردید.

جامعی و رستمیان (۱۳۹۵) در تحقیقی ارتباط تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی با ویژگی‌های پیش‌بینی سود هر سهم مدیریت را بررسی کردند. شواهد نشان داد که تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی با صحت پیش‌بینی سود رابطه مثبت دارد. همچنین نتایج نشان داد که تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی با پراکندگی پیش‌بینی‌های سود ارتباطی منفی دارد.

خواجهی و ابراهیمی (۱۳۹۴) در تحقیقی رابطه بین کیفیت حسابرسی و محافظه‌کاری را بررسی نمودند. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های این پژوهش حاکی از این است که بین اندازه و تخصص حسابرس در صنعت با محافظه‌کاری شرکت رابطه مثبت و معناداری وجود دارد اما رابطه بین دوره تصدی حسابرس و محافظه‌کاری، منفی است.

روش پژوهش

جامعه آماری پژوهش شرکت‌هایی را در بر می‌گیرد که طی سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۴ در بورس اوراق بهادار پذیرفته شده‌اند و حداقل سه سال از پذیرش آن‌ها در بورس گذشته باشد؛ طی دوره مدنظر تغییر فعالیت و یا تغییر سال مالی نداده باشند؛ بیش از سه ماه توقف معاملاتی نداشته باشند؛ در گروه شرکت‌های سرمایه‌گذاری و تامین مالی قرار نگیرند و پایان سال مالی آن‌ها منتهی به آخر اسفندماه باشد. با در نظر گرفتن محدودیت‌های پیش گفته، ۱۱۱ شرکت به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند.

برای آزمون فرضیه‌های پژوهش، فرآیند دو مرحله‌ای طی می‌شود؛ به این ترتیب که ابتدا باید از برازش قابل قبول الگوهای اندازه‌گیری اطمینان حاصل کرد؛ سپس به بررسی برازش الگوی ساختاری مدنظر پرداخت. در واقع، چنانچه الگوی اندازه‌گیری برازش مناسبی از اندازه‌گیری متغیر پنهان نشان دهد، برازش الگوی ساختاری با اطمینان بیشتری صورت خواهد گرفت. به همین دلیل، در الگوسازی معادلات ساختاری، آزمون الگوی اندازه‌گیری مقدم بر آزمون الگوی ساختاری است (حیدری و همکاران، ۱۳۹۵). برای رد یا تایید فرضیه‌های پژوهش نیز آزمون معناداری هر یک از ضرایب مسیر استاندارد شده مدل ساختاری (آزمون تی-استیودنت) اجرا می‌شود. چنانچه احتمال آماره تی-استیودنت کمتر از ۵ درصد باشد، دلیلی بر رد فرضیه‌های پژوهش وجود ندارد.

الگوی پژوهش و متغیرهای آن

کیفیت حسابرسی: در پژوهش حاضر برای اندازه‌گیری کیفیت حسابرسی که به عنوان متغیر پنهان در نظر گرفته شده است از سنج‌های مشاهده پذیر زیر استفاده شده است:

درصد سهامداران نهادی: حضور سهامداران نهادی در ساختار مالکیت شرکت در نحوه نظارت بر عملیات بنگاه موثر است. سهامداران نهادی معمولاً تمایل دارند اطلاعات صحیح و به موقعی درباره شرکت کسب کنند و به طور مستمر برای ارائه اطلاعات صحیح و دقیق بر شرکت نظارت می‌کنند. بر اساس فرضیه نظارت موثر، حضور سهامداران نهادی در ساختار مالکیت شرکت بر نحوه نظارت بر عملیات بنگاه موثر است. در راستای اعمال نظارت موثر، کیفیت بالای خدمات حسابرسی مستقل از عوامل مهم به شمار می‌رود. بر اساس نتایج مطالعات

قبل، گزارش حسابرسی و کیفیت ارائه صورت‌های مالی، نشانه مهمی از سلامت و عملکرد شرکت است؛ به همین دلیل، سهامداران نهادی تلاش می‌کنند از خدمات حسابرسی با کیفیت استفاده کنند. ازیبی و همکاران (۲۰۱۰)، تینگ و همکاران (۲۰۱۰) در پژوهش‌های خود به نقش مثبت سهامداران نهادی در افزایش کیفیت خدمات حسابرسی اشاره کرده‌اند. در پژوهش حاضر، برای سنجش درصد سهامداران نهادی از درصد سهام نگهداری شده توسط نهادهای سرمایه‌گذار عمده به کل سهام منتشر شده شرکت برآورد شده است.

نوع اظهارنظر حسابرس: دیلویت (۲۰۱۰) از انتشار گزارش نامقبول به عنوان شاخصی برای کیفیت حسابرسی و استقلال حسابرس استفاده کردند. در این پژوهش، برای سنجش نوع اظهارنظر حسابرس از سال‌هایی که شرکت گزارش تعدیل شده دارد کد ۱ و برای سایر سال‌ها کد صفر. (حیدری و همکاران، ۱۳۹۵).

تخصص صنعت حسابرس: برای متخصص صنعت شدن باید سرمایه‌گذاری هنگامی انجام شود و در نتیجه بسیار پرهزینه است. از دیدگاه تجزیه و تحلیل هزینه و منفعت، این سرمایه‌گذاری قابل توجیه است زیرا موسسه حسابرسی به انتظار بهبود کیفیت حسابرسی، جذب مشتریان بیشتر و در نتیجه کسب سود از آن است، این سرمایه‌گذاری را انجام می‌دهد. ارتباط تخصص صنعت حسابرس و کیفیت حسابرسی تا قبل از مقاله گراملینگ و استون (۲۰۰۱) مورد علاقه محققان نبود. اما اکنون حجم زیادی از مقالات تأثیر تخصص صنعت حسابرس را بر کیفیت حسابرسی مورد آزمون قرار داده‌اند (علوی طبری و عارف منش، ۱۳۹۳). براین اساس، در این پژوهش تخصص صنعت حسابرس از رابطه زیر محاسبه می‌گردد:

تخصص حسابرس در صنعت؛ با رویکرد سهم بازار اندازه‌گیری شده است، بر طبق این معیار و با پیروی از مدل پالم زر؛ مجموع دارایی‌های تمام صاحبکاران یک مؤسسه حسابرسی خاص در یک صنعت خاص تقسیم بر مجموع دارایی‌های صاحبکاران در این صنعت خاص. مؤسساتی در این تحقیق به عنوان متخصص صنعت در نظر گرفته می‌شوند که سهم بازارشان (یعنی معادله فوق) بیش از معادله زیر باشد:

$$[(1/2) * (\text{شرکت‌های موجود در یک صنعت} / 1)]$$

اندازه مؤسسه حسابرسی: مؤسسه‌های بزرگ حسابرسی، منابع مالی و انسانی بیشتری دارند که این امر می‌تواند بر صلاحیت حسابرس موثر باشد. از سوی دیگر، به دلیل حجم زیاد کار و

شهرتی که دارند، نگران از دست دادن صاحبکاران خود نیستند؛ از این رو، نسبت به سایر موسسه‌های استقلال بیشتری دارند و به طور مسلم کیفیت خدمات آن‌ها، بهتر است (رحیمیان و همکاران، ۱۳۹۰). سال‌هایی که شرکت توسط سازمان حسابرسی، حسابرسی شده است کد ۱ و برای سایر سال‌ها کد صفر.

دوره تصدی حسابرس: پیچیدگی‌های زیاد در محیط کاری شرکت‌ها موجب می‌شود حسابرس نتواند در زمان کوتاهی با فعالیتهای شرکتی که به کار آنها رسیدگی می‌کند، آشنایی کامل پیدا کند. تداوم انتخاب حسابرس موجب می‌شود حسابرس به مرور دانش خاص بیشتری کسب کند و این موضع صلاحیت حرفه‌ای حسابرس و کیفیت کار حسابرسی را افزایش می‌دهد (کامران و همکاران، ۲۰۰۵). در این پژوهش، چنانچه حسابرس بیش از ۳ سال حسابرسی شرکت صاحبکار باشد کد ۱ و در غیر این صورت کد صفر خواهد گرفت.

اثر بخشی کمیته حسابرسی

تخصص مالی: کالبرز و فوگارتی (۱۹۹۳) نشان دادند که خبرگی و مهارت اعضای کمیته بازرسی در امور حسابداری و مالی، تأثیر کمیته حسابرسی را بیشتر می‌کند. بر طبق گفته‌ی تردوی (۱۹۸۷)، خبرگی کمیته حسابرسی یک عامل تعیین‌کننده در مؤثر بودن کمیته حسابرسی است. مطالعات قبلی نشان داده‌اند مهارت‌ها و تجارب حرفه‌ای اعضای کمیته در زمینه گزارشگری مالی یک عامل کاملاً آشکار مرتبط با اثربخشی کمیته حسابرسی است. در این پژوهش برای سنجش تخصص مالی کمیته حسابرسی از نسبت اعضای کمیته حسابرسی دارای تخصص مالی و حسابداری به تعداد کل اعضای کمیته حسابرسی شرکت استفاده شده است.

اندازه کمیته حسابرسی: اندازه کمیته حسابرسی بیانگر تعداد کل اعضای کمیته حسابرسی است که می‌تواند تأثیر سازنده‌ای بر کمیته حسابرسی داشته باشد. کمیته‌های حسابرسی بزرگ شامل اعضای با تخصص‌های متنوع به صورت مؤثرتری بر شیوه‌های گزارشگری مالی نظارت دارند (فخاری و همکاران، ۱۳۹۴).

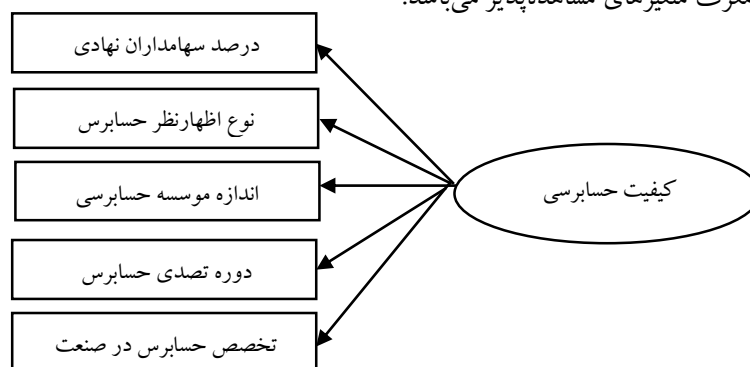
استقلال کمیته حسابرسی: یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های کمیته‌های حسابرسی که بسیار مورد تأکید قرار می‌گیرد، استقلال کمیته حسابرسی است. استقلال کمیته حسابرسی اغلب به‌عنوان

ویژگی ضروری تأثیر گذار بر اثربخشی کمیته حسابرسی در فرآیند نظارت بر گزارشگری مالی در نظر گرفته می شود زیرا اعضای کمیته مدیران خارجی و مستقل از مدیریت هستند. اهمیت استقلال کمیته حسابرسی در اکثریت توصیه ها و قوانین برای تشکیل اجباری کمیته حسابرسی منعکس می شود، که توصیه یا الزام می کنند که اکثریت اعضای کمیته حسابرسی باید از مدیران غیر موظف باشند (فخاری و همکاران، ۱۳۹۴). در پژوهش حاضر برای سنجش استقلال کمیته حسابرسی از نسبت اعضای مستقل کمیته به تعداد کل اعضای کمیته حسابرسی استفاده شده است.

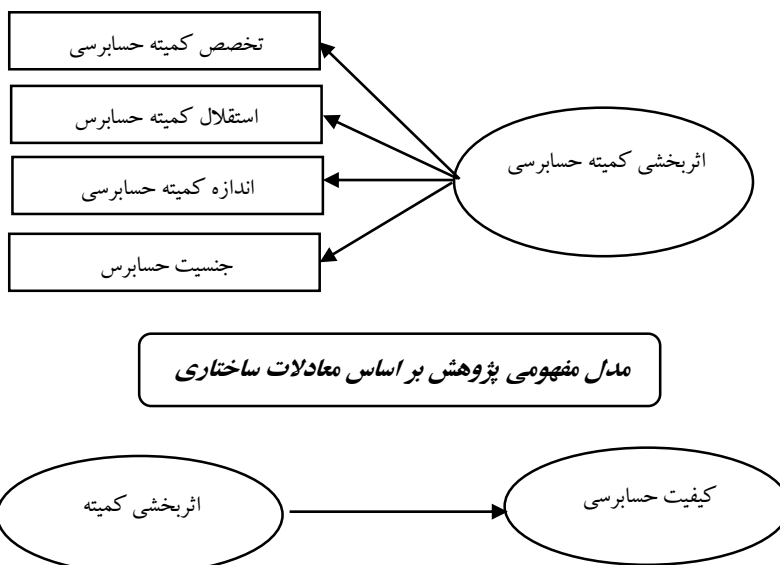
جنسیت کمیته حسابرسی: یک متغیر ساختگی است که اگر حداقل یک زن در کمیته حسابرسی وجود داشته باشد عدد ۱ و در غیر این صورت عدد صفر خواهد بود (احمد حاجی، ۲۰۱۵).

مدل مفهومی پژوهش

چارچوب مدل مفهومی مطالعه حاضر در شکل شماره ۱ بر اساس رویکرد الگوسازی معادلات ساختاری ترسیم شده است. در این الگو، متغیر کیفیت حسابرسی که دارای چندین سازه (درصد سهامداران نهادی، نوع اظهار نظر حسابرس، اندازه موسسه حسابرسی، دوره تصدی حسابرس، تخصص حسابرس در صنعت) و اثربخشی کمیته حسابرسی (به عنوان متغیر پنهان) شامل (اندازه کمیته، تخصص اعضای کمیته و استقلال کمیته و جنسیت اعضای کمیته) می باشد. همچنین کیفیت حسابرسی نیز متغیر وابسته پژوهش می باشد. در تحلیل آماری بر اساس معادلات ساختاری، شکل بیضی یا دایره معرف متغیرهای پنهان و شکل مستطیل یا مربع نیز معرف متغیرهای مشاهده پذیر می باشد.

شکل (۱): مدل مفهومی پژوهش کیفیت حسابرسی

شکل (۲): مدل مفهومی اثربخشی کمیته حسابرسی

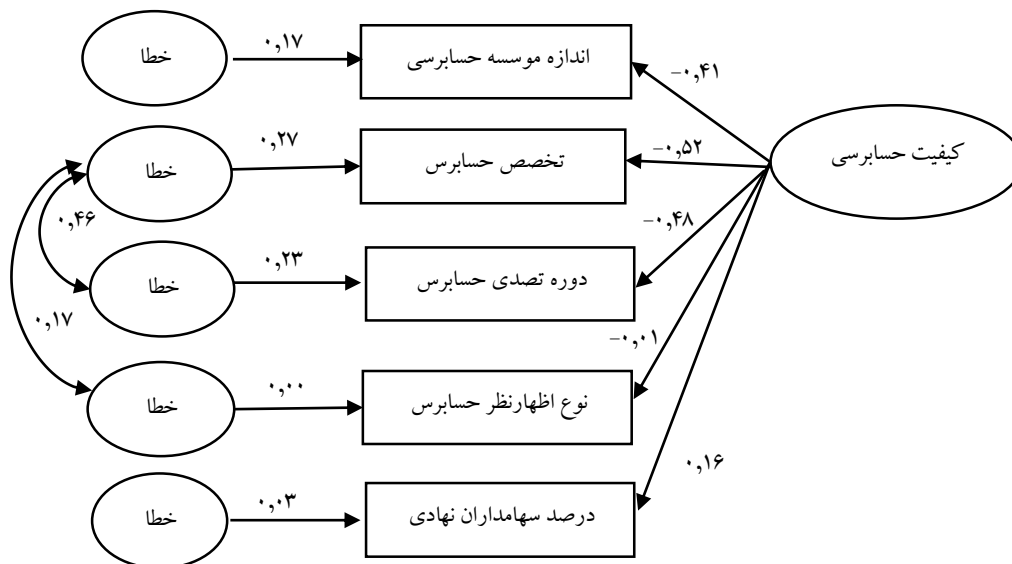
یافته‌های پژوهش

به منظور بررسی مشخصات عمومی متغیرها و تجزیه و تحلیل دقیق آن‌ها، آشنایی با آمار توصیفی مربوط به متغیرها لازم است. نگاره (۱)، آمار توصیفی متغیرهای مورد استفاده در تحقیق که شامل بررسی شاخص‌های مرکزی و پراکندگی می‌باشد برای نمونه‌ای متشکل از ۴۴۴ شرکت-سال مشاهده در فاصله زمانی سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۴ نشان می‌دهد.

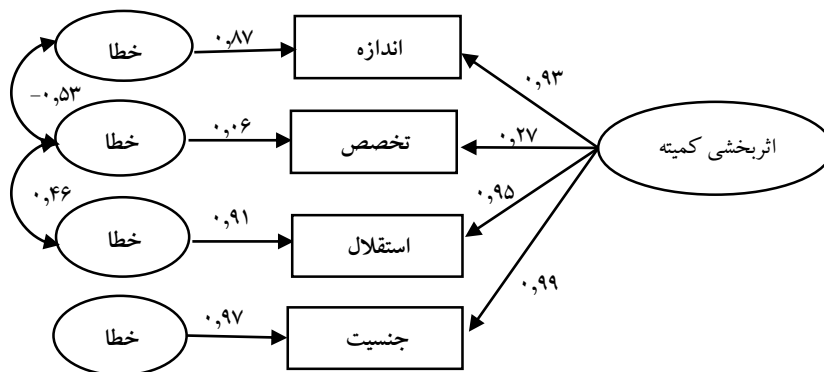
نگاره (۱): آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	میانه	حداقل	حداکثر	انحراف معیار
درصد سهامداران نهادی	۰/۴۱۵۹	۰/۳۵۲۹	۰/۱۰۳۸	۰/۹۹۱	۰/۲۳۶۳
اندازه موسسه حسابرس	۰/۲۲۲۹	۰/۰۰۰۰	۰/۰۰۰۰	۱/۰۰۰	۰/۴۱۶۷
نوع اظهار نظر حسابرس	۰/۱۰۱۳	۰/۰۰۰۰	۰/۰۰۰۰	۱/۰۰۰	۰/۳۰۲۱
تخصیص حسابرس	۳۱/۳۴۹	۲۰/۷۸۹۴	۰/۰۱۸	۱۰۰/۰۰۰	۳۰/۵۶۶۱
دوره تصدی حسابرس	۰/۶۷۳۴	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۱/۰۰۰۰	۰/۴۶۹۴
اندازه کمیته حسابرس	۳/۰۷۴۳	۳/۰۰۰۰	۰/۰۰۰۰	۵/۰۰۰۰	۰/۴۱۰۲
تخصیص کمیته حسابرس	۲/۴۳۰۱	۳/۰۰۰۰	۰/۰۰۰۰	۴/۰۰۰۰	۰/۷۷۰۲
استقلال کمیته حسابرس	۰/۷۲۲۲	۰/۶۶۶۶	۰/۰۰۰۰	۱/۰۰۰۰	۰/۱۸۵۷
جنسیت کمیته حسابرسی	۰/۷۹۹۵	۱/۰۰۰۰	۰/۰۰۰	۱/۰۰۰۰	۰/۴۰۰۷

پس از تعیین مدل مفهومی پژوهش و گردآوری داده‌ها، مهم‌ترین مرحله مدل‌سازی، اعتبارسنجی مدل اندازه‌گیری است. در این بخش، پژوهشگر به دنبال جواب این پرسش است که آیا مدل مفهومی، داده‌های پژوهش را نمایندگی می‌کند؟ اعتبار یک مدل با استفاده از معیارهای نیکویی برازش مورد بررسی قرار می‌گیرد. بنابراین در این مرحله از تحلیل‌های آماری انتظار بر این است که برازش داده‌ها به مدل مفهومی پژوهش بر اساس معیارهای علمی قابل قبول باشد. شکل (۳) و (۴) به ترتیب مدل اصلاح شده برای اندازه‌گیری کیفیت حسابرسی و اثربخشی کمیته حسابرسی و شاخص‌های برازش مربوط به آن را نشان می‌دهند.

شکل (۳): مدل اندازه‌گیری اصلاح شده کیفیت حسابرسی

شکل (۴): مدل اندازه‌گیری اصلاح‌شده اثربخشی کمیته حسابداری

معیارهای نیکویی برازش ارائه‌شده در نگاره (۲) و (۳) به ترتیب بیان می‌دارند که مدل اندازه‌گیری کیفیت حسابداری و اثربخشی کمیته حسابداری از اعتبار کافی جهت آزمون فرضیه‌های تحقیق برخوردار است.

نگاره (۲): معیارهای نیکویی برازش برای مدل اندازه‌گیری اصلاح‌شده کیفیت حسابداری

معیارهای نیکویی برازش	نام شاخص	اختصار	مدل اصلاح‌شده	برازش قابل قبول
شاخص‌های برازش مطلق	شاخص نیکویی برازش	GFI	۰/۹۹۷	بزرگ‌تر از ۰/۹۰
	شاخص نیکویی برازش اصلاح‌شده	AGFI	۰/۹۸۶	بزرگ‌تر از ۰/۹۰
شاخص‌های برازش تطبیقی	شاخص برازش هنجار نشده	NNFI	۰/۹۵۱	بزرگ‌تر از ۰/۹۰
	شاخص برازش هنجار شده	NFI	۰/۹۶۹	بزرگ‌تر از ۰/۹۰
	شاخص برازش تطبیقی	CFI	۰/۹۹۶	بزرگ‌تر از ۰/۹۰
	شاخص برازش افزایشی	IFI	۰/۹۹۷	بزرگ‌تر از ۰/۹۰
شاخص‌های برازش مقتصد	شاخص برازش مقتصد هنجار شده	PNFI	۰/۵۶۸	بزرگ‌تر از ۰/۵۰
	ریشه میانگین مربعات خطای برآورد	RMSEA	۰/۰۱۳	کوچک‌تر از ۱۰٪
	کای اسکوئر بهنجار شده به درجه آزادی	CMIN/df	۱/۰۷۳	کوچک‌تر از ۳
سایر شاخص‌ها	شاخص هلتر (۰.۵)	Hoelter	۱۰۷۶	بیشتر از ۲۰۰

نگاره (۳): معیارهای نیکویی برازش برای مدل اندازه‌گیری اصلاح‌شده اثربخشی کمیته

حسابرسی

معیارهای نیکویی برازش	نام شاخص	اختصار	مدل اصلاح‌شده	برازش قابل قبول
شاخص‌های برازش مطلق	شاخص نیکویی برازش	GFI	۱/۰۰۰	بزرگ‌تر از ۹۰٪
	شاخص نیکویی برازش اصلاح‌شده	AGFI	۰/۹۸۲	بزرگ‌تر از ۹۰٪
شاخص‌های برازش تطبیقی	شاخص برازش هنجار نشده	NNFI	۱/۰۰۰	بزرگ‌تر از ۹۰٪
	شاخص برازش هنجار شده	NFI	۰/۹۲۴	بزرگ‌تر از ۹۰٪
	شاخص برازش تطبیقی	CFI	۱/۰۰۰	بزرگ‌تر از ۹۰٪
	شاخص برازش افزایشی	IFI	۱/۰۰۰	بزرگ‌تر از ۹۰٪
شاخص‌های برازش مقتصد	شاخص برازش مقتصد هنجار شده	PNFI	۰/۵۸۲	بزرگ‌تر از ۵۰٪
	ریشه میانگین مربعات خطای برآورد	RMSEA	۰/۸۹۱	کوچک‌تر از ۱۰٪
	کای اسکوتر بهنجار شده به درجه آزادی	CMIN/df	۰/۷۵۲	کوچک‌تر از ۳
سایر شاخص‌ها	شاخص هلتر (۰۵.۰)	Hoelter	۱۶۳۴	بیشتر از ۲۰۰

در مرحله ارزیابی الگوی ساختاری و به هنگام بررسی روابط بین متغیرهای پنهان، بارکنش‌های عامل الگوی اندازه‌گیری دوباره تخمین زده می‌شود (کلین، ۲۰۰۲). به این صورت که بارکنش‌های عامل و خطای اندازه‌گیری در الگوی اندازه‌گیری و الگوی ساختاری، آزاد در نظر گرفته شده و تخمین زده می‌شوند. چنانچه مقادیر بارکنش‌ها در دو الگو، تفاوت آشکاری با یکدیگر داشته باشند، این امر مؤید وجود وضعیت درماندگی در تفسیر می‌باشد. مزیت این روش این است که می‌توان از نیکویی برازش الگوی اندازه‌گیری به‌عنوان مبنایی برای مقایسه استفاده نمود و نیکویی برازش الگوی ساختاری را با آن محک زد. این دیدگاه به‌صورت گسترده در الگوسازی معادلات ساختاری مورد استفاده قرار می‌گیرد. در الگوی ساختاری، فرضیه‌های پژوهش مورد آزمون قرار می‌گیرد. شاخص‌های برازش الگوی ساختاری مربوط به آزمون فرضیه پژوهش که در نگاره (۲) و (۳) ارائه گردیده است، مبنی بر برازش قابل قبول الگوی ساختاری و عدم مواجهه با پدیده درماندگی در تفسیر است.

نگاره (۴): معیارهای نیکویی برازش برای مدل ساختاری

معیارهای نیکویی برازش	نام شاخص	اختصار	مدل اصلاح شده	برازش قابل قبول
شاخص‌های برازش مطلق	شاخص نیکویی برازش	GFI	۰/۹۸۸	بزرگ‌تر از ۰/۹۰٪
	شاخص نیکویی برازش اصلاح شده	AGFI	۰/۹۷۹	بزرگ‌تر از ۰/۹۰٪
شاخص‌های برازش تطبیقی	شاخص برازش هنجار نشده	NNFI	۱/۱۴۲	بزرگ‌تر از ۰/۹۰٪
	شاخص برازش هنجار شده	NFI	۰/۹۱۸	بزرگ‌تر از ۰/۹۰٪
	شاخص برازش تطبیقی	CFI	۰/۹۶۸	بزرگ‌تر از ۰/۹۰٪
	شاخص برازش افزایشی	IFI	۰/۹۷۸	بزرگ‌تر از ۰/۹۰٪
شاخص‌های برازش مقتصد	شاخص برازش مقتصد هنجار شده	PNFI	۰/۹۳۴	بزرگ‌تر از ۰/۵۰٪
	ریشه میانگین مربعات خطای برآورد	RMSEA	۰/۰۵۲	کوچک‌تر از ۱۰٪
	کای اسکوتر بهنجار شده به درجه آزادی	CMIN/df	۰/۷۱۸	کوچک‌تر از ۳
سایر شاخص‌ها	شاخص هلتر (۰.۰۵)	Hoelter	۱۶۲۸	بیشتر از ۲۰۰

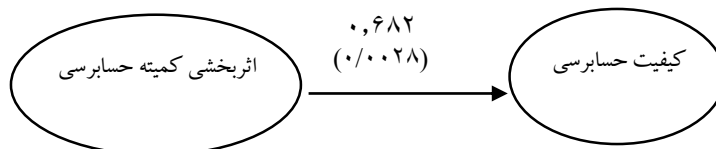
پس از حصول اطمینان از نیکویی برازش مدل ساختاری و عدم وجود تفاوت قابل توجه بین معیارهای نیکویی برازش در الگوهای اندازه‌گیری و ساختاری پژوهش، نوبت به بررسی فرضیه‌های پژوهش (تفسیر ضرایب برآوردی بین متغیرهای پنهان و متغیر مشاهده‌پذیر) می‌رسد که در نگاره (۵)، نتایج آزمون فرضیه‌های پژوهش به همراه آماره‌های مربوط به آن ارائه شده است.

نگاره (۵): نتایج مربوط به آزمون فرضیه‌های پژوهش

نتیجه آزمون	سطح معناداری	ضریب مسیر	متغیرهای مدل ساختاری
عدم رد فرضیه	۰/۰۰۲۸	۰/۶۸۲	اثربخشی کمیته حسابرسی -> کیفیت حسابرسی

همان‌طور که در نگاره ملاحظه می‌شود، ضریب مسیر کیفیت حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی مثبت (۰/۶۸۲) بوده و سطح معناداری آن (۰/۰۰۲۸) کمتر از ۵ درصد است. بنابراین، می‌توان ادعا نمود که اثربخشی کمیته حسابرسی بر کیفیت حسابرسی، تأثیر مثبت و معناداری دارد و فرضیه پژوهش تأیید می‌گردد. بدین معنی است که هرچه نقش نظارتی و کنترلی در

شرکت‌ها بیشتر باشد، کیفیت حسابرسی افزایش پیدا می‌کند. در شکل ۵ مدل ساختاری پژوهش به همراه ضرایب استاندارد شده رگرسیون ارائه گردیده است.

شکل (۵): مدل ساختاری پژوهش به همراه ضرایب استاندارد شده رگرسیون (سطح معناداری)

نتیجه گیری

در پژوهش حاضر، ارتباط بین اثربخشی کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی با رویکرد مدل سازی معادلات ساختاری مورد بررسی قرار گرفت. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که اثربخشی کمیته حسابرسی موجب افزایش کیفیت حسابرسی می‌گردد. بنابراین می‌توان چنین استدلال کرد که کمیته حسابرسی یکی از مهمترین کمیته‌های هیئت مدیره است که مسئولیت نهایی نظارت بر کلیه فعالیت‌های شرکت را بر عهده دارد و نقش اساسی در ارتقای سیستم کنترل داخلی شرکت‌ها را دارد. همچنین با توجه به وظیفه ای که هیئت مدیره در سرپرستی فرآیند افشا و ارائه اطلاعات دارد، این کمیته می‌تواند به استقرار سیستم‌های گزارشگری کارآمد به منظور ارائه اطلاعات شفاف و قابل اتکا با توجه به نیازهای استفاده کنندگان و سطح کمی و کیفی اطلاعات منتشر شده کمک کنند. از این رو، یک کمیته اثربخش می‌تواند بر کیفیت حسابرسی تأثیرگذار باشد. چرا که کمیته حسابرسی سازوکار کنترلی نوینی در گزارشگری مالی محسوب می‌شود. نتیجه به دست آمده می‌تواند این گونه توجیه شود که در صورت وجود یک کمیته حسابرسی اثربخش، به دلیل نظارت مؤثر اعمال شده بر فرآیند گزارشگری مالی شرکت‌ها، کیفیت حسابرسی بهبود خواهد یافت. ولامینک و سارنا (۲۰۱۵) نیز در تحقیق خود به نتایج مشابهی با این تحقیق دست یافتند. در ایران، پژوهش حاضر با تحقیق صورت گرفته توسط فخاری و دیگران (۱۳۹۴) که به بررسی اثر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر مدیریت سود از طریق اقلام واقعی پرداختند همسو می‌باشد. با توجه به نتایج پژوهش، از آنجایی که تعداد بیشتر اعضای کمیته حسابرسی می‌تواند بر استقلال

آن اثرگذار باشد لذا پیشنهاد می‌شود تا حداقل ۵ نفر به جای ۳ نفر در ترکیب کمیته حسابرسی استفاده شود. همچنین پیشنهاد می‌گردد که سرمایه‌گذاران به هنگام تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی به عواملی همچون ویژگی‌های اعضای کمیته حسابرسی توجه کافی داشته باشند. همچنین، به سازمان بورس اوراق بهادار تهران پیشنهاد می‌گردد که در اجرایی نمودن کمیته حسابرسی در شرکت‌ها فشار بیشتری اعمال گردد. لذا کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فعالیت‌های مرتبط با کمیته حسابرسی را افشا نکرده‌اند. از جمله مهمترین محدودیت در پژوهش حاضر، تعداد کم نمونه آماری است و این موضوع به دلیل الزام جدید تشکیل کمیته حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته شده بورس اوراق بهادار است. از این رو، نتایج این پژوهش قابلیت تعمیم کمتری دارد.

در انجام این پژوهش، محدودیت‌هایی به شرح زیر وجود داشت:

- عدم دسترسی به اطلاعات مربوط به کلیه فایل‌های مربوط به کمیته حسابرسی و همچنین عدم دسترسی به کلیه اطلاعات مربوط به روش‌های سنجش کیفیت حسابرسی.
- به دلیل ماهیت متفاوت فعالیت شرکت‌های سرمایه‌گذاری این گونه شرکت‌ها از جامعه مورد مطالعه حذف شده‌اند و بنابراین نتایج پژوهش قابل تعمیم به تمامی شرکت‌ها نیست.
- عدم دسترسی به داده‌ها و اطلاعات مالی شرکت‌ها در بلندمدت سبب گردید تا نتایج پژوهش تنها محدود به دوره زمانی کوتاهی باشد و بنابراین نتایج آن قابل تعمیم به دوره‌های زمانی بلندمدت نخواهد بود.

منابع

- اعتمادی، حسین و شفاخیبری، نصیبه. (۱۳۹۰). تأثیر جریان‌های نقد آزاد بر مدیریت سود و نقش کمیته حسابرسی در آن. *حسابداری مالی*، ۳(۱۰): ۱۸-۴۲.
- بذرافشان، آمنه؛ رضوان، حجازی؛ رحمانی، علی و سوسن، باستانی. (۱۳۹۴). فراتحلیل (متاآنالیز) استقلال کمیته حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی، *حسابداری مدیریت* ۸(۲۵): ۱۰۱-۱۱۷.
- جامعی، رضا و آزاده، رستمیان. (۱۳۹۵). تأثیر تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی بر ویژگی‌های سود پیش بینی شده. *پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی*، دوره ۸، شماره ۲۹، صص ۱-۱۷.

حیدری، مهدی؛ قادری، بهمن و رسولی، پیمان. (۱۳۹۵). بررسی تأثیر کیفیت حسابرسی بر هزینه نمایندگی و عدم تقارن اطلاعاتی: رویکرد الگوسازی معادلات ساختاری. *بررسی های حسابداری و حسابرسی*، ۲۳ (۳): ۳۷۲-۳۵۳.

خواجوی، شکراله، ابراهیمی، مهرداد. (۱۳۹۴). کیفیت حسابرسی و محافظه کاری: شواهدی از شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. *تحقیقات حسابداری و حسابرسی*، ۷ (۲۷): ۱۹-۴

رحیمیان، نظام الدین؛ رضاپور، نرگس و اخضری، حسین. (۱۳۹۰). نقش مالکان نهادی در کیفیت حسابرسی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. سال ۱۱، شماره ۴۵، صص ۶۸-۸۱.

رضائی پسته نوئی، یاسر؛ صفری گرایلی، مهدی و نوروزی، محمد. (۱۳۹۶). ارائه مدلی برای تبیین اثربخشی کمیته حسابرسی و محتوای ارزشی اطلاعات حسابداری. *دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت*، ۶ (۲۴): ۱-۱۲.

صفایی، عماد؛ همتی، حسین و داغانی، رضا. (۱۳۹۵). ارزیابی تأثیر کیفیت حسابرسی بر تاخیر در گزارشگری مالی. *تحقیقات حسابداری و حسابرسی*، ۸ (۳۱): ۸-۳۱.

علوی طبری، سید حسین و راضیه، عصابخش. (۱۳۸۹). نقش کمیته حسابرسی و بررسی موانع ایجاد و به کارگیری آن در ایران. *پیشرفت های حسابداری*، ۲ (۱): ۱۵۵-۱۷۸.

علوی طبری، سید حسین و عارف منش، زهره. (۱۳۹۳). تخصص صنعت حسابرس و پیامدهای حسابرسی. *پژوهش حسابداری*، ۳ (۱۲): ۲۲-۴۵.

فخاری، حسین و عدیلی، مجتبی. (۱۳۹۱). بررسی رابطه بین جریان های نقدی آزاد و مدیریت سود از طریق فعالیت های واقعی در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. *بررسی های حسابداری و حسابرسی*، ۱۹ (۷۰): ۶۳-۷۸.

Abbott, L. J. and Parker S. (2000). Auditor selection and audit committee characteristics, *Auditing: A Journal of Practice and Theory*: 19 (2) , 47-66.

Abdifatah Ahmed Haji (2015). Trend of hidden values and use of intellectual capital information: Evidence from Malaysia, *Accounting Research Journal*, 29 (1) ,81-105

Azibi, J. , Tondeur, H. and Rajhi, M. (2010). Auditor choice and institutional investor characteristics after the Enron scandal in the French context, *available at*: <https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-00481076>

Bazarafshan, Ameneh; Hejazi Rezvan. , Rahmani Ali and Bastani Susan. (2015). Meta-Analysis of Audit Committee Independence and

- Financial Reporting Quality. *Journal Management Accounting*: 8 (25) , 101-117. (In Persian)
- Bedard, J. , Chtourou, S. M. & Courteau, L (2004). The effect of audit committee expertise, independence, and activity on aggressive earnings management, *Auditing: A Journal of Practice & Theory*: 23 (2) 13-35
- Bilal. ,Chen, Songsheng & Komal, Bushra. (2018). Audit committee financial expertise and earnings quality: A meta-analysis. *Journal of Business Research*: 84, 253-270.
- Cameran, M. , Di Vincenzo, D. & Merlotti, E. (2005). The audit firm rotation rule: A review of the literature. *Working paper*, Bocconi University.
- Defond, M. L. , and Francis, J. R. (2005). Audit quality research after Sarbanes°Oxley. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*: 24, 5-30.
- Deloitte LLP. (2010). Advancing Quality Through Transparency, Deloitte LLP Inaugural Report January. *Retrieved from*: <http://www.deloitte.com/assets/Dcom->.
- Eshleman, J. D. and Guo, P. (2014). Abnormal audit fees and audit quality: the importance of considering managerial incentives in tests of earnings management. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 33 (1) , 117-138.
- Etemadi, Hossein and Shafakheibari, Nasibeh (2011). Effect of Free Cash Flow on Earnings Management and Role of Audit Committee. *Journal Financial Accounting*, Volume 3, Number 10, Page (s) 18-42 (in Persian).
- Fakhari, Hosein; Adili, Mojtaba. (2013). Examine the Relationship between Free Cash Flow and earnings management through actual activities in companies listed on Tehran Stock Exchange. *Journal of the Accounting and Auditing Review*: 19 (70) , 63-78 (in Persian).
- Garven, S. A (2009). The effect of board and audit committee characteristics on real earnings management: do boards and audit committees play a role in its constraint? *working paper*, University of Alabama, Tuscaloosa, AL.
- Gerayli, Mehdi Safari. ; Pitenoei, Yaser Rezaei and Norouzi, Mohammad. (2017). A Model for Efficacy of audit committee and value relevance of accounting information: Structural equation modeling approach, *Journal of knowledge of accounting and auditing managemnet*: 6 (24) , 1-215.
- Gramling, A. , & Stone, D. (2001). Audit firm industry expertise: A review and synthesis of the archival literature. *Journal of Accounting Literature*: 20, 1– 27.
- Heidari, Mehdi; Bahman, Qaderi and Peyman, Rasouli. (2016). The Effect Of Audit Quality On Agency Cost and Information Asymmetry:

- Structural Equation Modeling Approach. *Journal of the Accounting and Auditing Review*: 23 (2) , 353-372. (in Persian).
- Jamei, Reza; Rostamian, Azadeh. (2016). The Effect Of Financial Expertise Of Members Of Auditing Committee On The Forecasted Earnings Properties. *Journal Financial Accounting and Auditing Research*: 8 (29) , 1-17. (in Persian).
- Kalbers, L. P. , & Fogarty, T. J. (1993). Audit committee effectiveness: An empirical investigation of the contribution of power. *Auditing: A Journal of Practice and Theory*: 12 (1) , 24-49.
- Khajavi, Shokrollah and Meymand Ebrahimi, Mehdi. (2015). Audit quality and Conservatism: Evidence from companies listed in the Tehran Stock Exchange. *Journal of Accounting and Auditing Research*: 3 (27) 4-19. (in Persian).
- Klein, A. (2002). Audit committee, board of director characteristics, and earnings management, *Journal of Accounting and Economics*: 33 (3) ,375-400
- Krishnan, G. & Visvanathan, G (2008). Does the SOX definition of an accounting expert matter? The association between audit committee directors' accounting expertise and accounting conservatism, *Contemporary Accounting Research*: 25 (3) , 827-857.
- Lin, J. W. and Hwang, M. I. (2010). Audit Quality, Corporate Governance, and Earnings Management: A Meta-Analysis, *Int. J. Audit*: 14 (1) , 57-77.
- Meixner, W. and Welker, R. (1988). Judgment Consensus and Auditor Experience. *The Accounting Review*: 63 (3). 505-513.
- Moses, Javani, Mustafa Saeed, Abed, Azimi and Ibrahim, Ibrahim. (۲۰۱۴). *Practical Guide Audit Committee*, Tehran. Publication stock.
- Rahimian, Nizamuddin. Rezapour, Narges. (2011). The role of institutional owners in audit quality. *Journal of Accounting*: 11 (45) , 68-81. (in Persian).
- Seyed Hossein, Alavi Tabari; Razieh, Asabakhsh. (2010). The Role of Audit Committee and Analysis of its Non-Establishment and Non-Application of this Committee in Iran. *Journal of Accounting Advance*: 2 (1) , 155-177. (in Persian).
- Seyed Safai, Emad. Hemmati, Hassan and Daghani, Reza (2016). Assess the impact on audit quality in financial reporting delay. *Journal of Accounting and Auditing Research*,: 31 (1) , 1-24. (in Persian).
- Ting, W. , Yen, S. and Chiu, C. (2010). The Influence of Qualified Foreign Institutional Investors on the Association between Default Risk and Audit Opinions: Evidence from the Chinese Stock Market, Corporate Governance: *An International Review*: 16 (5) , 400 – 415.

- Treadway Commission. (1987). Report of the national commission on fraudulent financial reporting. *Washington, DC*: National Commission on Fraudulent Financial Reporting
- Vlaminck, Nicolas De. , Sarens, Gerrit. (2015). The relationship between audit committee characteristics and financial statement quality: evidence from Belgium, *J Manag Gov*: 19,145–166, DOI 10.1007/s10997-013-9282-5
- Wilson, Earl R. , Hay, Leon E. & Kattelus, Susan C. (1999). *Accounting for governmental and nonprofit entities*, Irwin: McGraw-Hill.
- Zgarni. Inaam, Halioui. Khamoussi. (2016). Audit committee effectiveness, audit quality and earnings management: a meta-analysis, *International Journal of Law and Management*: 58 (2) , 179 – 196.
- Zohreh, Arefmanesh; Seyed, Hosseini Alavi Tabari. (2014). Audit Firm Industry Specialization and Audit Outcomes. *Journal of Accounting Resarch*: 3 (4) , 21-45. (in Persian)

A Model to Explain Effectiveness of Audit Committees on Audit Quality based on Structural Equations

Iman Dadashi¹, Mohammad Norouzi²

Received : 2017/05/26

Approved: 2017/09/20

Abstract

Audit Committee is a main component of Corporate Governance and a key factor of the financial reporting process, which increases the reliability of audited financial statements. Agency theory predicts that if the agency problem is severe, management will demand higher supervision on financial statements quality to ensure the quality of financial reporting to shareholders. Therefore, the study investigates the relation of audit committees effectiveness to audit quality based on structural equation modeling approach. The sample consists of 111 firms listed in Tehran Stock Exchange during the years 2013 to 2016. Effectiveness of audit committee is measured through observable variables of financial expert, independence, gender and size of audit committees and the effectiveness of audit quality is measured through observable variables of institutional shareholders, opinion, expertise, industry, size and auditor tenure . The results show that effectiveness of audit committees increases the external audit quality.

Keywords: Audit quality, Effectiveness of Audit Committees, Institutional Shareholders, Audit Committee Expertise, Structural Equation.

Jel clacification: M42, H62

DOI: 10.22051/jera.2018.15656.1677

¹ Assistant prof., Islamic Azad University, Babol Branch, Department of Accounting, Babol, Iran, corresponding author, (Idadashi@baboliau.ac.ir)

² Phd. Student, Islamic Azad University, Babol Branch, Department of Accounting, Babol, Iran, (Mohammad_n488@yahoo.com)